

RECENSIONER

Joshua Hagen: *Preservation, Tourism and Nationalism. The Jewel of the German Past.* Ashgate, Alderhot. 2006. ISBN 0-7546-4324-7. 340 sidor. £ 65 (inbunden).

Rothenburg ob der Tauber är en bayersk småstad som ligger på en höjd ovanför en vindlande floddal. Ringmuren, befästningstornen och kyrkorna dominerar det omgivande landskapet. Innanför portarna trängs de pittoreska korsvirkeshusen med ölstugor och gårdsrestauranger. Rothenburg är i dag ett av de främsta turistmålen i Tyskland och hade nästan en halv miljon gästnätter år 2000. Rothenburgs ställning som turiststad går tillbaka till romantiken. Den forna riksstaden, som hade sin storhetsperiod under medeltiden och 1500-talet, sjönk då ner till en obemärkt ställning som avkrok i kungariket Bayerns norra gränstrakter. Fattigdomen och det eftersatta läget gjorde att staden undgick de förändringar som många andra städer genomgick under 1600- och 1700-talet. Den medeltida staden var således till största delen intakt när den upptäcktes av konstnärer och litteratörer under 1800-talets första hälft och med tiden började staden få en tydlig position som turistmål på den tyska arenan. Dock rörde det sig om mycket små skaror turister; det främsta hotellet, Waldbad Spa, hade i genomsnitt 50 nattgäster per år under 1860-talet.

Det är också vid mitten av 1800-talet som den amerikanske kulturgeografen Joshua Hagen börjar sin skildring av Rothenburg, i korselden mellan bevarande, turismutveckling och nationalism. Han visar tydligt hur nära turismutvecklingen sammanhänger med framväxten av en medial bild av Rothenburg och med framväxten av moderna transporter. Rothenburg fick järnvägsförbindelse 1873. När järnvägen kom började en lokal turistnäring växa fram. Hotell- och restaurangnäringen expanderade och man började utveckla arrangemang med medeltida teman för att locka besökare. Denna tidiga turismutveckling sammanföll med det tyska enandet och den exempelösa ekonomiska utveckling som följde. Turismen var alltså i hög grad en del av det moderna samhällets

framväxt. Dåtidens viktigaste ideologiska strömning, nationalismen, hade speciellt stor betydelse för turismutvecklingen i Rothenburg. Staden kom nämligen att framstå som en symbol för det ursprungligt tyska, som en äkta tysk stad i kontrast till dåtidens expanderande industristäder. Turismen förutsatte alltså tidens ekonomiska och tekniska utveckling och var samtidigt en del av det nationella moderna projektet. Hagens poäng är att turismen i sin tur präglar stadsutveckling i form av byggnation, modernisering och framför allt bevarandepolitik. När skarorna av besökare blev allt tätare i stadens gränder insåg invånarna turismens ekonomiska potential. Man insåg också betydelsen av att bevara stadens unika prägel för att fortsatt kunna utveckla turismen. Starka lokala intressen började driva bevarandeprojekt, stödjade restaureringar och försöka bromsa modernitetens negativa effekter. Strävan att bevara det gamla och autentiska kunde också kopplas till de nationalromantiska diskurserna.

Dynamiken mellan ideologi, bevarande och turism präglar skeendena på den lokala arenan under hela tidsperioden 1870–1945 och det råder ständigt delade meningar mellan olika intressenter. Lokala affärsintressen, ofta inom hotell, restaurang och turism kommer i konflikt med stadens långsiktiga strävan att bevara och utveckla kulturarvet. Turismen hade samtidigt en starkt stigande trend med undantag för de värsta krigs- och depressionsåren. Under nazitiden ställdes förhållandena på sin spets. Rothenburg var ett av nazistpartiets starkaste fästen samtidigt som dess ideologiskt motiverade position som »den mest tyska av alla tyska städer» gjorde att den fick något av en särställning inom den nazistiska turismpolitiken. Nazisterna drev bevarandepolitiken längre än tidigare makthavare. Härvidlag lades särskilt stor vikt på stadens renhet; alltför kommersiella inslag rensades bort och de medeltida inslagen förstärktes. I enlighet med den rådande ideologin drabbade den förmenta renhetsivern även stadens fåtaliga judiska invånare. De fördrevs från staden redan 1938 och även i detta hänseende framstod staden som ett föredöme i

samtiden. Tack vare stödet från den nazistiska politiken var antalet besökare förvånansvärt stort även under krigsåren. Allt fick dock ett abrupt slut i mars 1945 när staden utsattes för amerikanska terrorbombningar och 40 procent av den gamla stadens bebyggelse förstördes.

Den snabba återuppbyggnaden efter kriget kom att präglas av Rothenburgs strävan att återta sin position som turiststad. Därför lade man stor vikt vid att nybyggnationen skulle stämma överens med den gamla bebyggelsens allmänna intryck och proportioner. Det gamla gatunätet bevarades och husens vinklar och storlek reglerades men man uppförde inte kopior annat än i undantagsfall. Det viktigaste var inte att värna det autentiskt medeltida utan att värna den medeltida atmosfären. Samma grundtanke kom att prägla resten av 1900-talet. Särskilt under 1960- och 70-talen revs stora delar av den medeltida byggnads-substansen, särskilt mindre hus och gårdar, och ersattes av hus med konstlad medeltida prägel. Ibland bevarades fasaderna medan resten av husen revs. I någon mening bevarades alltså staden men samtidigt gick stora värden till spillo. Under samma år kom innerstaden allt mer att anpassas för att tillfredställa turisterna. Invånarantalet sjönk och souvenirbutikerna bredde ut sig. Under senare år har staden fått utstå allt mer kritik för att vara disneyfierad; det är smått, gulligt och ofta målat i pastell. Samma underliggande konflikt som präglade staden under 1900-talets första halva har alltså fortlevt, med den skillnaden att de ideologiska argumenten snarast minskat och de kommersiella krafterna vuxit sig starkare.

Joshua Hagen skildrar denna spännande utveckling med stor detaljrikedom och det långa historiska perspektivet är bokens absolut största fördel. Så vitt jag vet är den här typen av detaljstudier mycket sällsynta. Den bekräftar den kända devisen att man för att förstå stora och viktiga skeenden med fördel kan studera det lilla. Boken är också väl genomarbetad, forskningsresultaten är väldokumenterade och den är på det hela taget välskriven. Den kan också ses som ett intressant exempel på modern teoretiskt informerad historisk geografi.

Jan Henrik Nilsson

Rolf Mikkelsen & Per Jarle Sætre (red): *Geografididaktikk for klasserommet. En innføringsbok i geografiundervisningen for studenter og laerere*. HøyskoleForlaget – Norwegian Academic Press, Kristiansand. 2005. ISBN 82-7634-648-0. 264 sidor. 349 norska kr. Häftad.

Böcker i ämnesdidaktik är viktiga, bland annat därför att där presenteras och diskuteras ämnesidentiteten och de ämnesdidaktiska utgångspunkterna för undervisningen på olika nivåer. En fortlevande diskussion kring dessa frågor är nödvändig, inte minst när det gäller hur ett ämnes kunskapsinnehåll ska motiveras och presenteras i olika sammanhang. Vi har därför all anledning att uppskatta och välkomna böcker i geografididaktik.

I den här aktuella boken för våra norska kollegor i 12 kapitel fram olika aspekter på vårt ämne, från ämnesidentiteten till olika undervisningsmetoder och källor. Författarna har erfarenhet av undervisning i geografi vid universitet, högskolor och gymnasiekolor. De olika kapitlen innehåller ett stort antal didaktiska och pedagogiska exempel och tips.

De första kapitlen presenterar och diskuterar ämnesidentiteten och innebörden i begreppen didaktik respektive ämnesdidaktik. Begrepp som geografisk identitet, plats med flera läggs till grund för den ämnesdidaktiska diskussionen. Avslutningsvis i andra kapitlet lämnas förslag till utgångspunkter för bildanalys och andra undervisningsmetoder.

I de följande båda kapitlen behandlas den jämförande analysens betydelse vid studier av bland annat internationella förhållanden och livsvillkor, och den berättande framställningen som metod vid geografiundervisningen.

Kartbokens och lärobokens betydelse i undervisningen behandlas i ett par följande artiklar, där även den mentala kartan uppmärksammas. Därefter ägnas ett kapitel åt exkursionen som undervisningsmetod.

I kapitlet »Geografi i ny terräng» berörs vikten av att tänka geografiskt, liksom ämnesdidaktiskt forsknings- och utvecklingsarbete och nyttan av metakognitiva undervisningsstrategier. I ett föl-

jande kapitel betonas vårt ämnes betydelse och potential när det gäller miljöfrågor och miljöundervisning. Värdet av att i undervisningen utgå från intressekonflikter kring tex naturresurser och den vägen öka elevernas förståelse för denna problematik lyfts fram, liksom att detta kan öka deras förmåga till kritiskt tänkande.

Nya källor och metoder för rumslig analys behandlas i de tre avslutande kapitlen. Digitala källor och metoder, GIS i geografiundervisningen och satellitbilder som källa till kunskap presenteras med didaktiska och pedagogiska utgångspunkter.

Vi har alla mycket att hämta i denna bok. Med sitt innehåll vidgar den vår ämnesdidaktiska och pedagogiska kompetens, bland annat genom många konkreta exempel och tips av värde i undervisningen. Genom referenslista efter varje kapitel kan den för den vetgirige och ambitiösa också peka vidare mot fördjupad kompetens inom geografi.

Peter Östman

Susan Baker: *Sustainable development*, Routledge, Abingdon, UK. 2006. ISBN 9780415282116. 245 sidor. Häftad, finns även inbunden.

Susan Baker är professor i Environmental Social Sciences vid Cardiff University och har ett flertal texter bakom sig som behandlar *sustainable development* – hållbar utveckling. Tonvikten i hennes texter ligger på hållbar utveckling inom EU. Med detta i åtanke var det med viss bävan jag började läsa denna bok. Skulle det visa sig vara en alltför västorienterad bok innehållandes pekpinningar och praktiska, uppnåbara lösningar för den stora majoriteten av jordens befolkning? Eller skulle detta

vara den nyanserade bok som jag letat efter?

Sustainable development är indelad i tre delar. Del ett, *Theoretical and conceptual exploration of sustainable development*, går på ett utmärkt sätt igenom begreppet hållbar utveckling. Ett bra exempel på författarens pedagogiska tydlighet är *the ladder of sustainable development*, en tabell som visar på ett flertal av de faktorer som inryms i begreppet, tex de värderingar som ligger till grund för tänkande kring hållbar utveckling. I tabellen ställs den ekocentriska filosofin i motsats till den antroposofiska och sedan jämförs inställningen till teknologi, typ av governance, och rumsligt fokus och annat med dessa två ytterligheter.

Andra delen tar upp internationella samarbeten med hållbar utveckling i fokus. För- och nackdelar belyses i tydliga boxar. Även om det råder viss övervikt av miljöfrågor så har författaren också med övriga delar av hållbar utveckling. Hon tar upp Agenda 21-arbetet som många av oss var engagerade i, men vad hände egentligen? Ett tankeväckande avsnitt!

Den sista delen behandlar hållbar utveckling i olika sociala, ekonomiska och politiska kontexter. På ett galant sätt tar Susan Baker med läsaren till olika delar av världen och lyfter fram just den viktiga aspekt som Brundtland framhöll, dvs ett gemensamt ansvar men ett differentierat ansvar som är anpassat efter de förutsättningar som finns inom landet/regionen.

Sustainable development är främst en bok för lärare och studenter men även för gymnasieelever passar vissa delar utmärkt. Och naturligtvis – för den som »bara» vill ha en god, pedagogisk, nyanserad bild av hållbar utveckling så är denna bok en bra början.

Karin Wakeham